

УДК 376:001.895

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-194-24-29

КОМАР Ольга Анатоліївна –
доктор педагогічних наук, професор завідувач кафедри
фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5724-3554>
e-mail: komar_olga@ukr.net

ПІСНЯК Валентина Степанівна –
аспірант, викладач кафедри фахових методик та
інноваційних технологій у початковій школі
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7833-9192>
e-mail: valyapisnyak70@gmail.com

ІНКЛЮЗИЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. В аспекті інтеграції України до європейського освітнього простору виникає потреба у вивченні і цілеспрямованому використанні системної інновації в інклюзивній освіті. Модернізація освіти в Україні, спрямована на гуманізацію та демократизацію, обумовлює необхідність впровадження інноваційних технологій, зокрема в освіті дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзія є одною з основних тенденцій розвитку освіти в Україні.

Питання впровадження інновацій в освіту осіб з ООП досить суперечливе і водночас актуальне, яке потребує всебічного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій На основі розгляду понятійного апарату з позицій філософії, економіки і педагогіки визначені сутнісні і специфічні особливості інновацій. Охарактеризовані ознаки системної інновації. Вивчення еволюції інновацій, а також різноманітність їх видів і типів дозволило представити класифікацію системних інновацій по силі впливу і за масштабом впливу на всю систему освіти. На даній підставі виокремлено точкові (локальні), лінійні (горизонтальні, площинні); структурні (сферичні, просторові, архітектурні); фундаментальні (базові); кардинальні (власне системні); багатовимірні (різнібічні, глобальні) і надсистемні інновації. Методом дедукції обґрунтовано тезу про те, що введення інклюзивної освіти в масовий освітній простір вимагає системного розвитку з урахуванням конкретних соціально-культурних умов і освітньої політики.

У тексті статті відзначаються найбільш важливі напрями інноваційної діяльності освітніх організацій: створення інклюзивної культури, розробка інклюзивної політики і впровадження інклюзивної практики. На сам кінець підкреслюється, що вирішення завдань

в галузі інклюзії вносить суттєві перетворення в усі елементи системи освіти і рішуче оптимізують, вдосконалюють, активізують освітній простір на регіональному та галузевому рівні. Обґрунтовано висновок про те, що введення інклюзивної освіти в масову освітню практику в якості фундаментальної, структурної, кардинальної, багатовимірної системної інновації має достатньо ресурсів, щоб поліпшити якість і підвищити ефективність освіти молоді.

Мета статті полягає у тому, щоб розглянути ознаки системної інновації на прикладі введення інклюзивної практики в сучасних умовах модернізації української освіти, на основі аналізу і узагальнення науково-теоретичних джерел, а також інноваційної практики обґрунтувати риси системної інновації в інклюзивну освіту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, термін «інновація» походить від латинського *novatio*, що означає «оновлення, зміна» і префікса *in*, який перекладається з латинської як «в напрямку». У дослівному перекладі *innovatio* – «в напрямку змін». В англійській мові *innovation* вживається в значенні «нововведення, новизна». Узагальнено можна сказати, що інновації – це впровадження будь-якої новизни в будь-яку роботу, процес, технологію, продукт, сервіс, систему, модель, яка дозволяє збільшити ефективність, поліпшити якість, вирішити проблему, щось удосконалити, досягти більшого, створити щось краще і т. д. Принципове поліпшення того чи іншого технологічного або управлінського процесу при його впровадженні є загальноновизнаним критерієм інноваційності.

Новітній філософський словник конкретизує це визначення в соціальному аспекті: явища культури, яких не було на попередніх стадіях її розвитку, але які

з'явилися на даній стадії і отримали в ній визнання («соціалізувалися»); зафіксовані в знаковій формі і / або в діяльності за допомогою зміни способів, механізмів, результатів, змістів самої цієї діяльності. Інноваційна діяльність і інноваційний процес – комплексний процес створення, поширення і користування нововведеннями для задоволення людських потреб, що змінюються в ході розвитку соціокультурних систем і суб'єктів. Кінцева мета цих процесів і діяльності – перетворення інновацій в норму, традицію [6].

Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в освітні цілі, зміст, методи, форми і засоби; організацію сумісної діяльності педагога і студента для досягнення стабільних і більш ефективних результатів засвоєння знань. В теорії обгрунтовано, що інновація не простий і лінійний феномен, а комплексний багатоетапний процес, що включає в себе цикли як прямого, так і зворотного зв'язку. Інноваційний процес, як правило, починається зі створення і апробації нововведення, потім йде аналіз результатів і, якщо потрібно, коригування, і тільки потім відбувається його впровадження в педагогічний процес і розповсюдження.

Існує велика кількість видів і типів інновацій. У практиці використовуються різні можливості впровадження нововведень, що ведуть до збільшення ефективності, покращення якості, оптимізації освітніх процесів. Дослідження еволюції інновацій дозволяє зробити висновок про те, що є такі інноваційні рішення, які, проникаючи точково, ведуть до більш значних позитивних ефектів у всій системі. Системні інновації – найбільш ефективні рішення в розвитку процесів, організацій, галузей, регіонів, мікро- і макросистем.

Інновації відрізняються за ступенем впливу на розвиток всієї системи, в якій вони впроваджуються. У різних теоретичних джерелах автори класифікують інновації за силою свого впливу і за масштабом дії на всю систему, визначаючи їх схожими назвами:

- точкові (локальні) інновації;
  - лінійні (горизонтальні, площинні) інновації;
  - структурні (сферичні, просторові недержавні, архітектурні) інновації;
  - фундаментальні (базові) інновації;
  - кардинальні (власне системні) інновації;
  - багатовимірні (різнобічні, глобальні) інновації;
  - надсистемні інновації.
- XXI століття – епоха системних

інновацій, в тому числі, в сфері освіти. Ми володіємо узагальненим досвідом практики застосування системного підходу до інновацій. Введення і розвиток інклюзивної освіти можна справедливо віднести до числа яскравих прикладів ефективної системної інновації. Нормативно-правова вимога введення інклюзивної освіти в масовий освітній простір поставило перед нами багато питань і завдань, відповіді на які і рішення яких вимагають системного розвитку, використання нових підходів, народження нових концепцій і парадигм.

Вивчення історії становлення і розвитку інклюзії в освіті свідчить про те, що інклюзивна освіта, як будь яка інша інновація, створювалося і впроваджувалося точково і лінійно. В кінці 1960-х рр. в місті Гамільтоні, канадської провінції Онтаріо, з ініціативи батьків та педагогів відбувся один з перших дослідів застосування інклюзії в школі. Пізніше, в результаті об'єднання педагогів, батьків і представників влади інклюзивні практики стали з'являтися в провінції Нью-Брансуїк і на північних територіях Юкону, північно-західних територіях і Нунавуті. Так, окремі класи чи школи стали вдалими прикладами інклюзивної практики і таким чином було прокладено шлях до серйозних змін в системі освіти Канади.

В цей же час в США також велися пошуки можливої реалізації ідей спільного навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я з їх нормативно розвиненими однолітками. Значною мірою цьому сприяли наукові дослідження М. Рейнольдс (1962 р.) та І. Дено (1970 р.). У Великобританії завдяки дослідженням М. Уорнок (1978 р.) і її колегам-одномумцям (Р. Кролл, Д. Мосис і С. Данлоп) принцип включення дітей з особливими потребами в загальноосвітні школи був зафіксований в «Законі про освіту» в 1981 р в Італії, Швеції та інших європейських країнах. З 1970–80-х рр. просування ідей спільного навчання дітей проходило успішно завдяки підтримці законодавчих актів.

Всесвітня конференція з навчання осіб з особливими потребами, що проходила в 1994 р. в Іспанії (м. Саламанка), стала яскравою подією для світового педагогічного співтовариства. В науковий лексикон був введений термін «інклюзія» і проголошений принцип інклюзивної освіти. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність в сфері освіти осіб з особливими потребами є одним з основоположних міжнародних документів. Таким чином, розвиток інклюзивної освіти став системною інновацією на макрорівні.

На сучасному етапі інклюзія є провідною тенденцією в розвитку системи освіти в усьому світовому співтоваристві. Тому дану інновацію правомірно назвати фундаментальною, коли «інновації – в основі змін», «інновації – на основі» сучасних досягнень науки і використання передового досвіду, вони складають фундамент методології, на ідеях якої розробляються і впроваджуються інноваційні стратегії. Інклюзія в освіті – це процес, здійснення якого передбачає, перш за все, зміну філософії освіти, і як наслідок цього – організаційні, змістовні та технічні зміни.

Етика інклюзії декларує необхідність зміни суспільства і його інститутів таким чином, щоб вони сприяли включенню будь-якої іншої людини: іншої раси, віросповідання, культури, людини з обмеженими можливостями здоров'я та ін. [2]. Причому передбачається така зміна всієї системи освіти і соціальних інститутів, щоб це включення сприяло інтересу всіх членів суспільства, зростанню їх здатності до самостійної життєдіяльності, включаючи інвалідів.

Процес інклюзивної освіти в різних країнах світу відбувається по-різному, з урахуванням конкретних соціально-культурних умов і політичної волі керівництва.

Зазначимо, що і в Україні на сьогодні створено нормативно-правове підґрунтя для становлення інклюзивної освіти, відбувається процес його постійного розвитку. Аналіз нормативної бази свідчить, що основні закони України про освіту в цілому забезпечують соціальний захист дітей та осіб з обмеженими можливостями, гарантують створення умов для спеціального, компенсуючого та інтегрованого навчання. До таких джерел належать Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів України з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» (2010); Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» (2010); Указ Президента України «Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями» (2011); Концепція розвитку інклюзивного навчання (2010) та інші.

Рішення в області розвитку інклюзивної освіти вносять суттєві оновлення в структуру освіти і змінюють освітній простір на регіональному та галузевому рівні, відбиваючись на структурі інвестицій, реструктуризації організацій, структурі портфеля пропозицій щодо розвитку

інклюзивної освітнього процесу і відповідних психолого-педагогічних технологій.

Українська система освіти виступає як потужна сукупність співпрацюючих структур, що забезпечують можливість реалізації права на освіту протягом усього життя (безперервна освіта):

– загальна освіта (дошкільна, початкова, основна, середня загальна освіта);

– професійна освіта (середня, вища (бакалаврат; магістратура), підготовка кадрів вищої кваліфікації);

додаткова освіта і професійне навчання.

Інклюзія – інноваційний шлях розвитку освіти на всіх рівнях. Дана інновація стосується і структур управління, сфера діяльності яких поширюється на роботу з педагогами та іншими співробітниками, які навчаються, батьками, здійснення зв'язку з навколишнім середовищем, контролем, аналізом, регулюванням та інформаційним забезпеченням інноваційної діяльності.

Системний підхід у розвитку інклюзивної освіти реалізується вже багато років і на рівні державної політики в сфері освіти, і на рівні регіонів [9; 12].

За останні роки вибудована система інклюзивної освіти, яка представлена на всіх рівнях [3], в тому числі на рівні підготовки професійних кадрів [4; 8; 13]. У багатьох педагогічних ЗВО реалізуються програми бакалаврату і магістратури, виконуються якісні та кількісні наукові дослідження [7; 10], вже захищені кандидатські дисертації з проблем інклюзивної освіти. На рівні додаткової професійної освіти здійснюється навчання за різними програмами підвищення кваліфікації педагогічних працівників, багато вузів підтримують даний напрямок проведенням конференцій, наукових шкіл, семінарів, вебінарів і інших форм професійної взаємодії і підвищення компетентності.

Інклюзивна освіта як багатовимірна інновація включає рішення, пов'язані з формуванням середовища, інфраструктури і силового поля, створенням цінностей і сприятливого клімату для розвитку, впровадження та реалізації інновації. Очевидно, що вона пов'язана не тільки з матеріальною складовою системи освіти, а й з тонкими ідеологічними складовими: емоційно-ціннісними, смисловими засадами нововведення.

У методології інклюзії в освіті обґрунтовано єдність трьох взаємопов'язаних аспектів, що відображають найбільш важливі напрямки поліпшення ситуації в освітніх організаціях: створення інклюзивної культури, розробка інклюзивної політики і впровадження інклюзивної практики.

Шкільна культура є основою інновації, саме вона змінює політику і практику освіти і навчання. Культура інклюзивної школи – це загальні для всього шкільного співтовариства цінності, переконання, погляди, принципи, норми поведінки. Інклюзивна культура змінює структуру школи, роблячи її найкращим місцем для всіх: нормативно розвинених дітей і дітей з особливими освітніми потребами, педагогів і батьків. Інклюзивна політика проявляється в наявності нормативних документів, що вказують на вибір школою інклюзивного курсу; команди підтримки інклюзивного процесу (психолог, дефектолог, логопед, асистент учителя та інші співробітники спеціалізованого персоналу школи). Інклюзивна практика створюється і реалізується через адекватні форми організації освітнього процесу, технології, методи, прийом роботи вчителя, діяльність фахівців психолого-педагогічного та медико-соціального супроводу, застосування спеціальних дидактичних засобів і обладнання.

Сам об'єкт професійної діяльності педагога інклюзивної освіти багатовимірний. Психолого-педагогічна освіта включає навчання, виховання, соціалізацію, індивідуально-особистісний розвиток учнів, здоров'я учнів, психолого-педагогічний та соціальний супровід учнів, педагогічних працівників та батьків (законних представників) у освітніх організаціях різного типу.

Багатовимірність розвитку інклюзивної освіти проявляється в активному ставленні до проблеми освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я громадських організацій, батьківських спільнот і фахових об'єднань.

Крім того, філософи вказують ще на інший аспект багатовимірності інновацій. У нашому традиційному тривимірному просторі час являє собою четвертий вимір. Саме час проектується в тривимірний простір як рух, ріст і розвиток. Від зародження ідеї до впровадження інновації в освітній процес неодмінно існує затримка в часі. Процес створення нововведення, його апробація і реальне втілення, безперечно, потребують часу. Тому щоб запобігти можливим ризикам введення інновації важливо уникати поспішної, наказової, формальної та повальної інклюзії. Інклюзія як системна інновація являє собою довгострокову перспективу.

Впливи введення інклюзивної освіти, безумовно, виходять за рамки сфери освіти і відображаються на міжвидомчому рівні – функціонуванні систем охорони здоров'я, культури, соціального розвитку.

Впровадження інклюзивної освіти в масову практику вимагає досліджень і розробок в різних галузях знання: філософії, історії, соціології, психології, педагогіки, медицини, економіки, інженерно-технічну діяльність і ін. Тому дану інновацію можна вважати надсистемною.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, інклюзивна освіта як системна інновація орієнтована на підвищення якості освіти та забезпечення успішної соціалізації всіх дітей:

- приймає і цінує розмаїтість і забезпечує доступність до освіти для всіх учнів з використанням індивідуального підходу (для всіх, в тому числі – до дитини з обмеженими можливостями здоров'я);

- забезпечує процес особистісного розвитку, поряд з навчанням і вихованням всіх (особам з обмеженими можливостями здоров'я та інвалідністю потрібна спеціальна психолого-педагогічна та медико-соціальна допомога);

- створює психологічний комфорт всім: підтримку, а не тиск, взаємодопомогу, а не конкуренцію всіх (діти з обмеженими можливостями здоров'я потребують підтримки ще більше, ніж їх однолітки);

- надає психологічну безпеку: захищає всіх дітей від загроз їх гідності і самооцінки, від психологічного насильства і розчарування (дитина з обмеженими можливостями здоров'я дуже вразлива);

- максимально використовує способи зміцнення і збереження здоров'я всіх дітей (можливості здоров'я дітей з ООП обмежені і їх необхідно підсилувати).

Крім того, реалізація інклюзивної практики стимулює вчителів до перегляду педагогічної позиції, пошуку нових методів викладання. В інклюзивній школі вибудовується нова система цінностей, реалізуються нові освітні технології, купується нове обладнання.

Психолого-педагогічний супровід дитини з обмеженими можливостями здоров'я в інклюзивній школі надає значну допомогу і підтримку її сім'ї. Розвиток інклюзивної освіти адекватний соціокультурному рівню сучасного суспільства, який проголошує громадянські свободи, рівні права, цінність людської гідності та індивідуальності.

Аналіз теоретичних джерел підтверджують, що впровадження інклюзивної освіти як системної інновації – фундаментальної, структурної, кардинальної, багатовимірної – вносить суттєві перетворення в усі елементи системи освіти і рішуче оптимізує, удосконалює, активізує освітній простір на регіональному та

галузевого рівні і володіє достатніми ресурсами, щоб поліпшити якість і підвищити ефективність освіти молоді.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Альохіна С. В. Принципи інклюзії в контексті змін освітньої практики. *Психологічна наука і освіта*. 2014. № 1. С. 5–16.
2. Богданова Е. В. Етика спілкування з людьми з обмеженнями здоров'я як складова інклюзивної культури. *Вісник Костромського державного університету ім. Н. А. Некрасова*. 2015. № 3, Т. 21. С. 158–160.
3. Гладка В. В. Модель психолого-педагогічного супроводу учнів з особливостями психофізичного розвитку в установі загальної середньої освіти. *Освіта і виховання*. 2016. № 10. С. 71–78.
4. Калініна А. А. Проблема формування готовності студентів до інклюзивної освіти в школі. *Освіта і суспільство*. 2016. № 3. С. 57–59.
5. Козирева О. А. Теоретико-методологічні підходи до розробки концепції інклюзивної освіти. *Almater*. 2015. № 8. С. 2–15.
6. Лапін Н. І. Теорія і практика інноватики. Москва : Університетська книга : Логос, 2012. 328 с.
7. Принципи інклюзивної культури в роботі з молоддю: порівняльний аналіз молодіжної політики Російської Федерації та Республіки Білорусь : кол. монографія / наук. ред. В. Н. Ярська ; ред. А. В. Ручін. Саратов : Вид-во СГТУ, 2016. 132 с.
8. Рябова Н. В., Карпуніна О. І. Підготовка педагогів для інклюзивної освіти. *Вища освіта в Росії*. 2016. № 10. С. 119–123.
9. Ряпісов Н. А., Ряпісова А. Г., Чепель Т. Л. Здоров'я різний, права – рівні: розвиток системи інклюзивної освіти на регіональному рівні. *Акредитація в освіті*. 2012. № 55. С. 28–30.
10. Ряпісова А. Г., Чепель Т. Л. Дослідження ефективності освітнього процесу в умовах інклюзивної практики. *Сибірський педагогічний журнал*. 2013. № 2. С. 226–232.
11. Ряпісова А. Г. Наукова школа як ефективна форма організації освітнього процесу в університеті. *Вісник педагогічних інновацій*. 2013. № 1 (31). С. 47–57.
12. Ряпісова А. Г., Самсонова Е., Яковлева Г. Підготовка кадрів для інклюзивної освітньої діяльності. *Довідник керівника дошкільного закладу*. 2013. № 10. С. 42–48.
13. Самарцева Е. Г. Проблема професійної готовності майбутніх педагогів до інклюзивної освіти дітей. *Освіта і суспільство*. 2016. № 2. С. 57–59.

REFERENCES

1. Alekhina, S. V. (2014). *Pryntsypy vkladchennya v kontekst zmin v osvittniy praktysti*. [Principles of inclusion in the context of changes in educational practice].
2. Bogdanova, E. V. (2015). *Etyka spilkuvannya z lyud'my z obmezhenymu mozhyvostyamy yak chastyna inklyuzyvnoyi kul'tury*. [Ethics of communication with people with disabilities as part of an inclusive culture]. Kostroma.

3. Gladka, V. V. (2016). *Model' psykholoho-pedahohichnoho suprovodu uchniv z osoblyvostyamy psykho-fizychnoho rozvytku u zakladi zahal'noyi seredn'oyi osvity. Osvita ta vykhovannya*. [Model of psychological and pedagogical support of students with features of psychophysical development in the institution of general secondary education. Education and upbringing].

4. Kalinina, A. A. (2016). *Problema formuvannya hotovnosti uchniv do inklyuzyvnoyi osvity v shkoli. Osvita ta suspil'stvo*. [The problem of forming students' readiness for inclusive education at school. Education and society].

5. Kozyreva, O. A. (2015). *Teoretychnyy ta metodolohichnyy pidkhody do rozrobky kontseptsiyi inklyuzyvnoyi osvity. Al'ma-mater*. [Theoretical and methodological approaches to developing the concept of inclusive education. Almamater].

6. Lapin, N. I. (2012). *Teoriya ta praktyka innovatsiy*. [Theory and practice of innovation]. Moscow.

7. *Pryntsypy inklyuzyvnoyi kul'tury v roboti z moloddyu: porivnyal'nyy analiz molodizhnoyi polityky Rosiys'koyi Federatsiyi ta Respubliki Bilorus'*. (2016). [Principles of inclusive culture in working with youth: a comparative analysis of youth policy of the Russian Federation and the Republic of Belarus]. Saratov

8. Ryabova, N. V., Karpunina, O. I. (2016). *Pidhotovka vchyteliv dlya inklyuzyvnoyi osvity*. [Training of teachers for inclusive education].

9. Ryapisov, N. A., Ryapisova, A. G., Chepel, T. L. (2012). *Zdorov'ya rizne, rivni prav: rozvytok inklyuzyvnoyi osvity na rehional'nomu rivni*. [Health is different, rights – levels: the development of inclusive education at the regional level].

10. Ryapisova, A. G., Chepel, T. L. (2013). *Doslidzhennya efektyvnosti navchal'noho protsesu v umovakh inklyuzyvnoyi praktyky*. [Research of efficiency of educational process in the conditions of inclusive practice]. Siberia.

11. Ryapisova, A. G. (2013). *Naukova shkola yak efektyvna forma orhanizatsiyi navchal'noho protsesu v universyteti*. [Scientific school as an effective form of organization of the educational process at the university].

12. Ryapisova, A. G., Samsonova, E., Yakovleva, G. (2013). *Navchannya dlya inklyuzyvnoyi osvity. Dovidnyk kerivnyka doshkil'noho zakladu*. [Training for inclusive education. Handbook of the head of the preschool institution].

13. Samartseva, E. G. (2016). *Problema profesiyanoi hotovnosti maybutnikh uchyteliv do inklyuzyvnoho navchannya ditey. Osvita ta suspil'stvo*. [The problem of professional readiness of future teachers for inclusive education of children. Education and society].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОМАР Ольга Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі.

Наукові інтереси: удосконалення освітньої діяльності в умовах ЗВО на основі інтерактивних технологій; професійна підготовка студентів у контексті проекту «Нова українська школа».

ПІСНЯК Валентина Степанівна – аспірант, викладач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі УДПУ імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування трудових компетентностей молодших школярів в умовах освітньої інклюзії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOMAR Olha Anatolivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Inspector, Head of the Department of Professional Methods and Innovative Technologies in Primary School.

Circle of scientific interests: Improvement of educational activity in the conditions of ZVO on the basis of interactive technologies; professional training of students in the context of the project «New Ukrainian School».

PISNYAK Valentina Stepanivna – Graduate Student, Teacher of the Department of Professional Methods and Innovative Technologies in the Primary School of UDPU named after Pavel Tychna.

Circle of scientific interests: future teacher training for developing students labour competence in inclusive educational environment.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2021 р.

УДК 378:37.091.21

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-194-29-33

ЗАБЛОЦЬКА Ольга Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри «Лабораторна діагностика», Житомирського медичного інституту

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0850-5754>

e-mail: olgazabl55@gmail.com,

НІКОЛАЄВА Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, асистент кафедри «Лабораторна діагностика», Житомирського медичного інституту

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9692-726X>

e-mail: irinaniknik5@gmail.com

СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна парадигма вищої освіти націлює освітню діяльність закладів вищої освіти на формування чітких професійно вагомих компетентностей і результатів навчання здобувачів. У таких умовах пріоритетного значення у підготовці фахівців набуває студентоцентризм. Імплементация студентоцентрованого підходу у вищу школу неможлива без розуміння сутності студентоцентрованого освітнього середовища, нових векторів взаємодії у системі «студент – викладач» та особливостей студентоцентризму як інноваційного підходу до організації освітнього процесу у вищій школі, що становить актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Феномен студентоцентрованого навчання (Student-centered approach/Learner-centered approach) є предметом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців.

O'Neill G. і McMahon T. вважають, що студентоцентроване навчання ґрунтується на можливості вибору студентами освітніх орієнтирів, високому ступені їхньої активності, проблемності навчання [10, с. 32], рівноправності стосунків між викладачами і студентами [10, с. 37]. До основних стратегій

студентоцентрованого навчання науковці відносять – усвідомлення студентами цілей та активізацію їхньої діяльності; орієнтацію на міжособистісну взаємодію з використанням дискусійних груп [10, с. 33].

На думку Н. Сінельнікової та Г. Удовіченко:

– «основними категоріями студентоцентрованого навчання є результати навчання і компетентності» [7, с. 212] як головний підсумок «освітнього процесу з точки зору дійсно набутих знань та їх розуміння» [9];
– «студентоцентроване навчання спрямоване на розширення прав і можливостей студентів, орієнтацію на їх самостійність, умотивованість, професійну зорієнтованість та постійне професійне зростання» [7, с. 215];
– при студентоцентрованому навчанні студенти «виступають у ролі свідомих та здатних нести відповідальність за своє навчання індивідів» [7, с. 215];

Brandes D., Ginnis P., S. J. Lea, D. Stephenson, J. Troy і V. Barnes розкривають принципи студентоцентрованого навчання, серед яких:

– «опора на активне, а не пасивне навчання»;
– «акцент на глибоке навчання та розуміння»;
– «взаємозалежність між викладачем і студентом»;